

ULKOMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA GRANSKNING AV UTLÄNSK LITTERATUR

Toimittaja — Redaktör: Henrik Schauman

RAYMOND ARON: *Paix et guerre entre les nations*. Calman-Lévy, Paris 1962. 794 s.

Prof. Aronin laaja teos on tulos hänen kymmenisen vuotta sitten itselleen asettamaan tehtävästä kirjoittaa »kansainvälisten suhteiden sosiologian» yleisesitys. Ennen työnsä loppuun saattamista hän on havainnut välttämättömäksi ottaa mukaan muitakin näkökohtia, *niveaux de compréhension*, joten kirja koostuu neljästä osasta, joiden otsikot ovat *théorie, sociologie, histoire* ja *praxéologie*. Niistä ensimmäisessä hän esittää määritelmiä, jakoja ja käsitteitä, joita hän käyttää myöhemmin. Sosiologia-osassa Aron käsittelee etupäässä kansainvälisten suhteiden pysyviä tekijöitä, aluetta ja sijaintia, väkilukua ja voimavaroja, mutta myös vaihtuvia tekijöitä päätyen lopulta sodan institution selvittelyyn. Erikoisessa kolmannessa osassa, joka on historiaa vain kaikkein uusimman poliittisen historian mielessä, mutta samalla tiedemiehen ja journalistin ominaisuuksissa näitä asioita melkein päivittäin käsitelleen henkilön kynänjälkeä, hän analysoi »ydinpömmän aikakauden planetääristä järjestelmää», kuten alaotsikko kuuluu. »Praxeologiaan» hän viimein sisällyttää kaiken käytännöllisen, neuvovan ja varottavan, mitä tällaisesta kansainvälisten suhteiden intellektuaalisesta pohdiskelusta voi saada irti: johtopäätöksissään hän on sangen pidättyväinen, tyytynyt pääasiassa liittymään realististen skeptikkojen rintamaan ja varottaen liiallisesta optimismista, koskipa se sitten ydinasetapainon rauhaa säilyttävää vaikutusta tai jotakin muuta.

Aronin teos on valtava yritys alallaan, joskin sen pysyvän merkityksen arvioiminen on toistaiseksi vaikeaa. Huolimatta systemaattiselta kuulostavasta jaottelusta Aronin tutkimustapa on huomattavasti erilainen —

traditionaalisempi — kuin amerikkalaisten teoreetikkojen; jos häntä halutaan verrata, tulee ehkä Morgenthau ensin mieleen. Hänen parhaita puoliaan ovat terve kriittisyys ja irtisanoutuminen suuresta osasta kansainvälisten suhteiden alalla rasitukseksi tullutta, merkitykseltään hämäävä ja ideologivivahteista terminologiaa. Oppikirjaksi Aronin kirja ei kuitenkaan ole oikein sopiva, koska sen kokonaisuus on jonkin verran kaoottinen. — J. H.

HEINRICH BENNECKE: *Hitler und die SA*. Günter Olzog Verlag, München 1962. 264 s.

Nuori Heinrich Bennecke liittyi kesällä 1922 kansallissosialistiseen puolueeseen ja palveli sittemmin mm. Münchenin SA-rykmentin adjutantina tehtävissä. Historian opiskelijana oli luonnollista että hän valitsi tutkimustensa kohteeksi Hitlerin ja hänen armeijansa väliset lähinnä hallinnolliset suhteet; jo ennen sotaa alulle pantu tutkimustyö on nyt, kiitos Münchenin kuulun tutkimuslaitoksen, Instituts für Zeitgeschichte'n arvokkaan arkiston, saatu päätökseen.

»Hitler und die SA» tarjoaa lukijalleen kiintoisan, mutta samalla melko uuvuttavan läpileikkauksen SA:n hierarkiasta, hallinnollisesta pyramidijärjestelmästä sekä tehokkuudesta etenkin vaalipiiskurina kymmenvuotiskaudella 1923—32. Teos on epäilemättä kohtalaisen kuivakiskoisesti kirjoitettu ja luistoa rasittaa saksalaiselle ominainen pikkutarkkuus aina vähäpätöisimpiä sivuraitteita myöten, mutta kärsivällinen matkailija voinee kuitenkin olla kiertoajeluunsa tyytyväinen.

Koostuuhan metsä kaikesta huolimatta yksityisistä puista, vaikkakaan ei metsä aina tahdo puitten paljoudessa löytyä. — P. A. K.

KENNETH E. BOULDING: *Conflict and Defense. A General Theory.* Harper and Brothers, New York 1962. 349 s.

Conflict and Defense'in kirjoittaja on kansantalousmiehille tuttu lukuisista kansantaloustieteen peruskysymyksiin suunnatuista tutkimuksistaan. Konfliktien tutkimukseen hän on pystynyt yhdistämään oman alansa perusteellisen tuntemuksen. Tämä on tehnyt esiteltävänä olevan teoksen mielenkiintoisella tavalla poikkeavaksi muusta konfliktiteoriasta käsittelevästä kirjallisuudesta, jolle sosiologinen problemanasettelu on useasti leimaa-antavaa.

Teos jakautuu kuuteentoista lukuun, joista yhdeksän ensimmäistä on tarkoitettu perustaksi yleiselle konfliktiteorialle. Loput luvuista käsittelevät erityyppisiä sosiaalisen konfliktin muotoja ja mahdollisuuksia niiden laukaisemiseksi. Koko teokselle on luonteenomaista konfliktin tulkitseminen laajassa mielessä, jolloin sen piiriin luetaan sosiaalisten konfliktien ohella mm. psykologiset ristiriidat.

Teoksen ensimmäisessä luvussa »Static Models of Conflict» esitellään peruskäsitteet. Konfliktin edellytyksenä on vähintään kahden osapuolen (party) olemassaolo. Osapuoli on käyttäytymisyksikkö (behavior unit), kun se pystyy omaksumaansa useita erilaisia asemia menettämättä samalla luonteenomaisia ominaisuuksiaan. Käyttäytymisyksikkö toimii käyttäytymistilassa (behavior space), jonka piiriin kuuluvia asemia se voi omaksua. Käyttäytymisyksikön historia muodostuu sen ajassa toisiaan seuranneista asemista. Kun käyttäytymisyksikön jokin asema käyttäytymistilassa tekee mahdottomaksi toisen käyttäytymisyksikön omaksua samaa asemaa, on kyseessä kilpailu (competition). Jos molemmat osapuolet ovat tällöin tietoisia tästä kilpailusta ja haluavat omaksua kiistanalaisen aseman, syntyy konflikti.

Näiden käsitteiden avulla Boulding ryhtyy rakentamaan yleistä konfliktiteoriaansa. Staattisten konfliktimallien esittelyn jälkeen hän siirtyy käsittelemään konfliktien dynamiikkaa, missä keskeisessä asemassa on englantilaisen Lewis Richardsonin kilpavarustelua koskeneiden mallien pohjalla syntyneet ajatuksenkulut. Mielenkiintoisesti tuodaan tässä esille konfliktin osapuolien toimintapiteiden keskinäinen vaikutus. Käsitteellään peliteorian merkitystä konfliktien tutkimukselle kirjoittaja paneutuu neljännessä luvussa »elinkelpoisuuden teoriaan» (the theory of viability), jolla teoksessa on keskeinen merkitys. Nojautuen yritysten taloudellisen kilpailun ekonometrisen tutkimuksen antamaan aineistoon Boulding havainnollisesti tuo esille mm. sen, että konfliktien

osapuoli on kotonaan vahvin, ts. periaatteen »the further the weaker». Tämä saattaa selittää useissa konfliktitilanteissa alistumisen tai voittamisen tai vieläpä sen, miksi eri osapuolet väkivaltaisessakin konfliktissa voivat jäädä elämään.

Teoksen teoreettisen osan loppuluvut käsittelevät konfliktien erilaisia osapuolia. Yksi luku tarkastelee yksilöä konfliktien osanottajana. Kaksi lukua on uhrattu ryhmän tutkimukselle. Toinen näistä selvittää sitä ekologisesta ja toinen epidemiologisesta näkökulmasta. Tämän jälkeen seuraa organisaation osuudelle konflikteissa omistettu luku. Teoreettisen osan viimeinen eli yhdeksäs luku selvittää yksilön, ryhmän ja organisaation keskeisiä konflikteja.

Teoriaa seuraa käytäntö, soveltaminen. Teoreettisia ajatuksenkulkujaan kirjoittaja soveltaa neljään erilaiseen sosiaaliseen konfliktin muotoon, taloudelliseen, teolliseen, kansainväliseen sekä ideologiseen-etiilliseen. Näistä kansainväliselle konfliktille on annettu sen hyvin ansaitsemat kaksi erillistä lukua. Bouldingin suorittama kansainvälisten suhteiden tarkastelu nojautuu suurelta osalta hänen edellä mainittuun »elinkelpoisuuden teoriaansa». Teoksen kaksi viimeistä lukua käsittelee konfliktien ratkaisemisongelmaa nykyhetken maailmassa.

Kokonaisuudessaan *Conflict and Defense* avaa uusia perspektiivejä politiikan tutkimukselle. — R. H.

GWENDOLEN M. CARTER (ed.): *African One-Party States.* Cornell University Press, Ithaca 1962. 501 s.

Professori Carterin toimittama teos käsittelee kuutta Afrikan maata. Nämä ovat: Tunisia, Senegal, Guinea, Norsunluuranikko, Liberia ja Tanganjika. Tarkastelun kohteena on näissä maissa niiden yksipuoluejärjestelmät. Carter toteaa, että sana »yksipuoluejärjestelmä» on tässä tapauksessa hieman epätarkka, eräissä tutkimuksen kohteissa toimii yhtä useampia puolueita, mutta yhden puolueen asema on niin hallitseva, että käytännössä ei ole oleellista eroa yksipuoluejärjestelmään nähden. Toinen rajoitus on, että nämä kuusi valtiota eivät suinkaan ole ainoat, joita voitaisiin kutsua afrikkalaisiksi yksipuoluevaltioiksi. Ei olisi ollut kohtuutonta väittää, että esim. Ghana tai Algeria kuuluvat samaan ryhmään.

Teoksen toimittajalla on ollut apunaan kuusi tutkijaa, jotka ovat kukin keskittyneet yhteen maahan, jonka he ovat jo muiden tutkimustöidensä yhteydessä oppineet tuntemaan. Kun vielä toimittaja on laatinut yhtäläisen käsitteilyohjeen, voisi odot-

taa artikkelien muodostavan eheän kokonaisuuden. Näin pitkälle ei kuitenkaan ole päästy. Samantyyppisiä asioita tosin käsitellään yhdenmukaisessa järjestyksessä, mutta tämä ei ole vain eduksi. Kun eri puolilla Afrikkaa on myös eri tekijöiden merkitys tavattoman vaihtelevainen, on tämä eräissä tapauksissa johtanut painopisteen siirtymiseen todellisista tekijöistä muodollisiin. Mutta myönnettävä on, ettei muunlainen käsittelytapa olisi ollut kovinkaan yksinkertainen.

Teoksen ansioihin kuuluu, että puolueuudostusta on katseltu samalla historiallisen kehityksen ja yhteiskunnan sosio-ekonomisen rakenteen kannalta. Hyväksi on myös, että persoonallisuuksien osuuteen on kiinnitetty riittävä huomiota. Näin on vältetty monien tutkijoiden kiusaus systematisoida sielläkin, missä epäsystemaattiset tekijät saattavat olla hallitsevia.

Yksityisistä artikkeleista voi todeta, että Tunisiaa koskevassa on ehkä aliarvioitu tunisialaisten tuntemaa yhteenkuuluvaisuuden tunnetta muun arabimaailman kanssa ja sen vaikutusta — ajan mittaan — Tunisian ulkopoliittikkaan. Liberian osalta on maan ainutlaatuinen »perhepuoluejärjestelmä» saanut osakseen perusteellisen analyysin. Samaten on hallinnon piittaamattomuus yhteiskunnan kehittämisestä tullut selkeästi osoitetuksi. Liberian osalta jää lukija odottamaan perusteellisempaa poliittista aktiviteettia hillitsevän tekijän analyysiä.

Tanganjikan käsittelyllä on erityistä mielenkiintoa sen vuoksi, että maan poliittinen johtaja Julius Nyerere on harvoja afrikkalaisia, joka on kehittänyt yksipuoluejärjestelmän teoreettisia perusteita. Nyereren uusimmat kannanotot ovat jääneet miltei kokonaan kirjoittajan huomioiden ulkopuolelle. Olisi ollut hyödyksi omistaa tälle osalle enemmän huomiota.

Kuten ylläolevista hajanaisista huomautuksista käy ilmi, ei teos ole mikään systemaattinen yritys muodostaa teoriaa Afrikan yksipuoluevaltioiden poliittisista järjestelmistä. Se on deskriptiivinen kuvaelma eräiden valtioiden yhteiskunnallisista oloista, jossa päähuomio on kiinnitetty puolueiden osuuteen. Sellaisena se on hyödyllinen käsiteltyjen maiden osalta, mutta ei riitä avaimeksi Afrikan maiden politiikan ymmärtämiseen tai tulkitsemiseen. — J. I.

SEYMOUR E. HARRIS: *The Economics of the Political Parties. With Special Attention to Presidents Eisenhower and Kennedy.* Macmillan, New York 1962. 382 s.

»On hyvin vaikea kirjoittaa teos, jota yleisesti voitaisiin pitää objektiivisena, silloin

kun kysymyksessä ovat sekä aatteelliset että taloudelliset ongelmat», toteaa Harvardin yliopiston kansantaloustieteen professori Harris teoksensa johdannossa. Itsekin hän epäilee onnistumistaan eikä syyttä, sillä hänen omat sympatiansa ovat jo kauan olleet demokraattien puolella (hän toteaaakin, että »professoreilla on sama oikeus arvoarvostelmiin kuin muilla kansalaisilla!»). Stevensonin ja Kennedyn neuvonantajalta ei voi muuta odottaakaan, kuin että hän asettuu avoimesti puoltamaan demokraattisen puolueen aatteellisia ja taloudellisia periaatteita sekä käyttää suuren osan sivuistaan selittääkseen, miten huonosti Eisenhowerin talouspolitiikka soveltui erilaisiin taloudellisiin suhdanteisiin ja miten ennen kaikkea republikaanien työttömyyspolitiikka aiheutti heille tappion vuoden 1960 presidentinvaaleissa. Selvästi hän tuo esille käsityksensä, ettei Yhdysvalloille sovi Eisenhowerin ja republikaanien whigiläinen tai Hooverilainen käsitys presidentin ja hallituksen asemasta talouselämässä. Neutraalin ja passiivisen, liikemiehiin nojautuvan, vallan delemoisemiseen ja valtion menojen supistamiseen sekä siten välittömiin veronalennuksiin pyrkivän valtionpäämiehen tilalle hän asettaa demokraattien ideologian mukaisen voimakkaan, ulkopoliittikkaa ja talouspolitiikkaa johtavan presidentin, aktiivisen ja vastuuntuntoisen hallituksen, joka uudenaikaisiin finanssiteorioihin nojautuen stimuloi taloudellista aktiiviteettia viisaalla finansi- ja rahapolitiikalla, lisäämällä valtion palveluksia yksityisille noususuhdanteen aikana jne. Lisäksi teoksessa käsitellään mm. puolueiden suorittamien poliittisten virkanimitysten erilaisia perusteita sekä vertaillaan puolueiden vaalilupauksia ja tosiasiallista talouspolitiikkaa. Varsinkin esiteltäessä henkilöitä, jotka ovat puolueiden ideologian takana, teos tuo mieleen Keyn tutkimukset, mutta tutkimuskohteen ajallinen läheisyys ja subjektiivinen lähestymistapa eivät täysin vakuuta lukijaa. — M. N.

JACK LIVELY: *The Social and Political Thought of Alexis de Tocqueville.* Clarendon Press, Oxford 1962. 263 s.

Alexis de Tocqueville näyttää olevan eräs »suhdanneherkistä» valtio-opin klassikoista. Hänen pääteoksensa »*De la démocratie en Amérique*» (ensimmäinen osa ilmestyi 1835, toinen 1840) sai aikalaisiltaan innostuneen vastaanoton, hylättiin ja unohdettiin sitten ennen vuosisadan vaihdetta ja rehabilitoitiin jälleen positiivisen politiikan tutkimuksen päästyä voitolle. Ututta kukoistuskautaan Tocquevillen kirjoitukset ovat eläneet

viime aikoina »massayhteiskuntateoreetikkojen» (Kornhauser, Dahrendorf, Lipset, Bell) ansiosta; nämä näet pitävät Tocquevillea henkisenä oppi-isänään.

Swansea Collegen luennoitsija Jack Lively ei kuulu em. massayhteiskuntatutkijain joukkoon. Hän ei tyydy tarkastelemaan vain Tocquevillen teoriain profeetallista puolta (ennustusta yksilön vapauden ja yhteiskunnan yhtäläistymisen ja tasa-arvoistumisen välisestä tulevasta ristiriidasta), vaan tarjoaa hyvin jäsenellyn käsiteanalyysin Tocquevillen koko tuotannosta käsitellen yhtäläisesti siinä esiintyviä filosofisia perusolettamuksia ja empirisiä hypoteeseja. Kirjansa alussa Lively tarkastelee Tocquevillen käsitystä vapaudesta lähinnä moraalifilosofiselta kannalta, kirjan muut luvut (erikoinen toinen »History and Society») ovat taas mielenkiintoisempaa luettavaa empiirisesti orientoituneelle tutkijalle. Lively analysoi perusteellisesti Tocquevillen otaksuvia yhteiskunnan rakenteen (instituutiot, les moeurs, taloudellinen perusta), yksilöiden »vapaan» päätöksenteon ja poliittisten aatteiden välisistä vuorovaikutussuhteista. Hän pysyttelee kuitenkin tiukasti vertailevan ja käsitteellisen selvittelyn tasolla pyrkimättä mitenkään laajentamaan tai nykyaikaistamaan Tocquevillen teorioita.

Lukijan, joka ei ole perusteellisesti tutustunut Tocquevillen kirjoituksiin eikä tunne toisaalta Livelyn omaa tieteellistä katsantokantaa, on kuitenkin vaikea päätellä, missä määrin Lively todella esittää Tocquevillen ajatuksia, missä määrin taas tulkitsee niitä omien tutkimusintressiensä mukaisesti. Eräät Livelyn käyttämät ilmaisut viittaavat siihen, että hän kuuluu Swansea Collegen »positivistisia» sosiaalitieteitä vastustavaan ryhmään (muita jäseniä John Rees ja meilläkin tunnettu Peter Winch). Tämä taasen selittäisi, miksi Lively toisaalta melko voimakkaasti korostaa eräitä Tocquevillen arvoaksioomeja (esim. yksilön vapauden välttämättömyyttä moraalisesti hyväksyttävän tai tuomittavan teon perustana), toisaalta taas kykenee perusteellisempaan ja pitemmälle vietyyn käsiteanalyysiin kuin tavallinen politiikan tutkija tai aatehistorioitsija. — I. H.

JAMES N. ROSENAU (ed.): *International Politics and Foreign Policy. A Reader in Research and Theory*. Free Press, New York 1961. 511 s.

Tähän teokseen Rosenau on valinnut aikaisemmissa kokoelmissa julkaisemattomia tai kokonaan uusia artikkeleja, jotka koskevat kansainvälisen politiikan teoriaa ja tutki-

musmetodeja. Tällä tavoin on ollut tarkoitus lyhentää sitä välimatkaa, joka vallitsee teoreettisen tutkimuksen etulinjan ja »sovellettuun tutkimukseen», s.o. maailmanpolitiikan käytännöllisten aspektien tarkasteluun turvautuvan opetus- ja seminaarityöskentelyn välillä. Tällä tavoin kirja ei vanhene poliittisen tilanteen, vaan teorian kehityksen mukana: toimittajan mukaan sen pitäisi säilyttää ajankohtaisuutensa ainakin 20 vuotta. Kokoelman 55 artikkelia ovat melkein yhtä monen kirjoittajan työtä, ja heidän joukostaan voi poimia suuren määrän tunnettuja nimiä, kuten Boulding, Cohen, Rapoport, Deutsch, Parsons, Kaplan, Snyder, Morgenthau, Sprout, Schelling, Huntington, Knorr, Wright jne. Artikkelit on jaettu aiheeryhmiin, joista yksi koskee kansainvälisen järjestelmän, toinen yksityisen valtion toimintoja ja kaksi viimeistä valtioiden toimintojen keskinäisiä vaikutuksia (interaction). Käsitteistä ja metodeista, jotka tulevat esille, voidaan mainita mm. päätöksentekoanalyysi, peliteoria, kapasiteettianalyysi, »national interest», voimatasapaino ja sisällönanalyysi. Lyhyen tutustumisen jälkeen voi eräistä artikkeleista jo melkoisella varmuudella sanoa, ettei niiden pysyvä merkitys voi olla kovin suuri; valtaosa edustaa kuitenkin lajissaan tutkimuksen tämänhetkistä huipputa. Senvuoksi kokoelma on jokaiselle politiikan harrastajalle korvaamaton käsikirja. — J. H.

WOLFGANG TREUE: *Deutsche Parteiprogramme 1861—1961*. 3. erweiterte Auflage. Musterschmidt-Verlag, Göttingen 1961. 404 s. (Quellensammlung zur Kulturgeschichte 3.)

Parhaimpana todistuksena tämän teoksen hyödyllisyydestä ja käyttökelpoisuudesta voitaneen pitää sitä, että siitä on ilmestynyt muutaman vuoden kuluessa kolme painosta. Toista vuotta sitten julkaistu uusin painos sisältää yli 70 erilaista puolueohjelmaa tai -julistusta, jotka on esitetty joko kokonaisuudessaan tai ainakin tärkeimmiltä kohdiltaan. Erittäin selkeästi kirjoitetussa johdannossa Treue selostaa Saksan puolueolojen kehitysvaiheita sekä analysoi lyhyesti puolueitten ohjelmia ja tarkoituksiperiä. Teoksen lopussa on vielä taulukko, joka osoittaa suurempien puolueiden edustajamäärän valtiopäivillä 1871—1933 ja kaikkien puolueiden saamat äänimäärät toisen maailmansodan jälkeen pidetyissä vaaleissa.

Vastaavanlainen Suomen eri puolueiden ohjelmia esittävä hakuteos olisi varmaankin hyvin hyödyllinen apuneuvo tutkijoille ja muillekin asianharrastajille. Tällaisen aikaansaaminen on tehtävä, joka odottaa teki-jäänsä. — H. S.